

Суспільно-географічні дослідження

экономических, социальных, демографических процессов города и пригородной территории в США. Сформулированы основные акценты государственного вмешательства, планового развития пригородных зон на территории СССР. Выделенные направления регулирования развития городов в СССР.

Ключевые слова: концепции градостроения, пригородные территории, районная планировка

Oleynyk V.

Odeska national akademiya nutritive tehnology

THE EVOLUTION OF URBAN PLANNING CONCEPTS AND THEIR IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF SUBURBAN AREAS

The paper analyzed foreign experience of formation and functioning of the suburbs (for example, Paris, London, Tokyo, Shanghai). The question of planned urban development, regulation of economic, social, demographic processes of the city and suburban areas in the United States. Formulated the main focus of government intervention, the planned development of suburban areas on the territory of the USSR. Selected areas of regulation of urban development in the USSR.

Keywords: urban planning concepts, suburban area of regional planning

УДК 911.3

В.В. Смаль

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ

У статті розглянуто сучасні географічні особливості руху прямих іноземних інвестицій у світі, специфіку участі окремих країн та їх груп у світових інвестиційних процесах. Виявлено та проаналізовано нові тенденції у географії руху капіталу, зміни, що відбулись у секторальному розподілі прямих іноземних інвестицій у країнах різного типу.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, інвестиційні процеси, міжнародний рух капіталу, країни-лідери, світова економіка.

Постановка проблеми. Значне збільшення потоку прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що спостерігається у світовій економіці, забезпечує додаткові можливості для розвитку національних економік через створення нових

Суспільно-географічні дослідження

робочих місць, використання іноземного управлінського досвіду, доступу до новітніх технологій, підвищення культури та конкурентоспроможності виробництва, зростання експортного потенціалу. Залучення інвестиційних ресурсів є одним з найбільш вагомих чинників соціально-економічного зростання країни, структурної перебудови її економіки, посилення конкурентоздатності. Успішність здійснення цих завдань залежить від спроможності країни ефективно використовувати внутрішні інвестиційні ресурси та залучати іноземні інвестиції. Країни конкурують між собою, намагаючись привернути увагу інвесторів, запроваджують різноманітні заходи стимулювання інвестиційного розвитку, переформатовують світові потоки капіталів. Вивчення особливостей міжнародного руху капіталів, виявлення сучасних тенденцій географічного та секторального їх розподілу має як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різноманітних аспектів інвестування присвячені праці науковців, політиків, практиків [2-5]. Географічні аспекти інвестиційної діяльності, зокрема пов'язаної із ПІ, є однією з актуальних тем географічних досліджень, що знайшло відображення у працях Качаєва Ю.Д., Мезенцева К.В., Мезенцевої Н.І., Кучинської І.М., Дудки Г.Є. та інших дослідників. Проте більшість робіт українських вчених присвячено темі іноземного інвестування в Україну. Менше уваги приділено світовим тенденціям руху капіталу, пізнання та осмислення котрих має як наукове, так і практичне значення. Це і обумовило вибір предмету дослідження та його актуальність.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є виявити сучасні тенденції руху ПІ у світі, особливості участі окремих країн та їх груп у інвестиційних процесах. В основу аналізу покладено статистичну інформацію Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) [6].

Виклад основного матеріалу. Відповідно до методики статистики платіжного балансу Міжнародного Валютного Фонду, прямі іноземні інвестиції – це вид міжнародної інвестиційної діяльності, що полягає у отриманні резидентом однієї країни (прямим інвестором) сталого впливу на діяльність підприємства, котре є резидентом іншої країни (підприємство прямого інвестування). Прямі інвестиції передбачають встановлення довгострокових відносин між прямим інвестором і підприємством, яке є об'єктом прямих інвестицій, а також досить істотну роль інвестора в управлінні цим

Суспільно-географічні дослідження

підприємством. Пропорція, яка визначає "істотність" цієї ролі, розрізняється по країнах [1].

ПП можуть бути двох видів: грінфілд (Greenfield) та міжнародні злиття і придбання (mergers and acquisitions (M&A)). Якщо перша форма – це інвестиційний проект, який пов'язаний з будівництвом заводу або фабрики на вільному майданчику з нуля, що називається «в чистому полі», то друга форма ПП передбачає злиття і придбання (M&A) інвестором вже існуючого підприємства чи компанії.

Обсяги прямих іноземних інвестицій у світі постійно зростають. Щорічні надходження ПП мають тенденцію до збільшення з деякими відхиленнями у бік зменшення в окремі роки. У 1985 р. до світової економіки надійшло у вигляді іноземних інвестицій 56,18 млрд доларів, у рекордно високому передкризовому 2007 р. – 2 трлн доларів, а в 2013 р. – 1,45 трлн доларів, що на 9% більше, ніж у попередньому році. Зростання потоку ПП, що відбулось у 2013 р. дозволило повернутись до докризового періоду, але не до результату рекордного 2007 р. Прогнозується подальше зростання щорічних обсягів ПП – у 2015 р. – до 1,75, у 2016 р. – до 1,86 трлн доларів.

Відповідно до статистичної інформації ЮНКТАД розміри накопичених упродовж років прямих іноземних інвестицій світу за період з 1985 до 2013 рр. зросли більш як у 25 разів: з 990 млрд до 25,5 трлн доларів [6]. Найбільшу частину світових іноземних інвестицій (63%) закумуляовано у розвинених країнах, третину – у країнах, що розвиваються і решту 3,64% – у країнах перехідної економіки (таблиця 1).

Таблиця 1

Загальні обсяги експорту та імпорту ПП різними типами країн станом на 2013 р.*

	Ввезення/імпорт капіталу			Вивезення/експорт капіталу		
	У млрд доларів	% до світового показника	на одну особу, у доларах	У млрд доларів	% до світового показника	на одну особу, у доларах
Розвинуті країни	16053	63	15322	20765	78,9	19832
Країни, що розвиваються	8483	33,3	1465	4993	19	934
Перехідні економіки**	928	3,64	3080	554	2,1	2143
Світ	25464	100	3567	26312	100	3955

* Дані наведено наростаючим підсумком з початку інвестування

** До перехідних економік відносяться країни колишнього СРСР, окрім країн Балтії, а також Албанія, Боснія і Герцоговина, Чорногорія, Сербія, Македонія.

Суспільно-географічні дослідження

Розвинені країни утримують першість і за показником вивозу капіталу. Згідно із статистичними даними ЮНКТАД, 78,9% всіх експортованих інвестицій припадає на цю групу країн, що дозволяє зробити висновок, що основні потоки інвестицій циркулювали між розвиненими державами. Аналіз річних інвестицій, зокрема за 2013 р., показує дещо іншу картину, що свідчить про зміну тенденцій у напрямках руху капіталу (таблиця 2).

Таблиця 2

Залучення та вивіз капіталу в 2013 р. різними типами країн

	Ввезення/імпорт капіталу			Вивезення/експорт капіталу		
	У млрд доларів	% до світового показника	на одну особу, у доларах	У млрд доларів	% до світового показника	на одну особу, у доларах
Розвинуті країни	565,6	39	540	857,6	60,8	819
Країни, що розвиваються	778,4	53,6	134	454,1	32,2	82
Перехідні економіки	108	7,4	358	99,2	7	383
Світ	1450	100	203	1410	100	205

Країни, що розвиваються, другий рік поспіль лідирують серед груп країн за обсягами залучених інвестицій, на 200 млрд доларів перевищуючи відповідний показник для розвинутих країн (рис. 1).

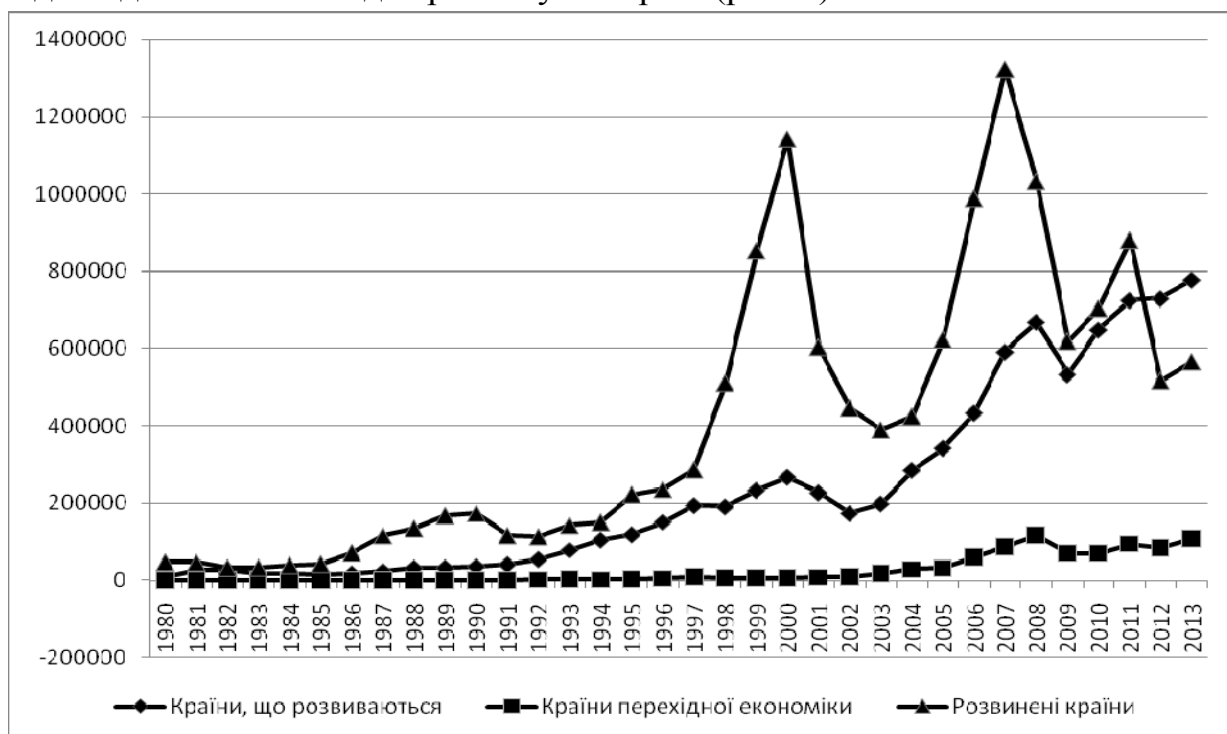

Рис. 1. Щорічні надходження ПІ у різні типи країн у 1980-2013 рр. в млн доларів США

Суспільно-географічні дослідження

У 2012 р. це сталося вперше, коли країни, що розвиваються, залучили ПІІ більше, ніж розвинуті країни – 52% від загальносвітового обсягу надходжень. Слід зазначити, що за класифікацією ООН до країн, що розвиваються, відноситься і Китай, на який, навіть без врахування Гонконгу та Макао, припадає 8,5% залучення всіх ПІІ світу.

Половину першої найуспішнішої «двадцятки» країн із залучення інвестицій займають країни, що розвиваються або перехідні економіки (Китай, Росія, Британські Віргінські острови, Гонконг, Бразилія, Сінгапур, Мексика, Індія, Чилі, Індонезія, Колумбія). Окрім того, шість країн з цих груп (Китай, Росія, Гонконг, Британські Віргінські острови, Республіка Корея, Сінгапур) – серед «двадцятки» найбільших інвесторів.

Інвестори з країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою продовжують розширювати свою присутність за кордоном, у відповідь на швидке економічне зростання і лібералізацію інвестиційної діяльності, а також через зростання доходів, отриманих завдяки високим цінам на сировину. У 2013 р. на ці дві групи країн припадало 39% світового обсягу вивезення капіталів, хоч 15 років тому їх частка становила всього 7%. Це свідчить про суттєві зміни, які відбулись у структурі вивозу капіталу – розвинуті країни втратили домінуючі позиції у експорті капіталу. Успішність інвестиційних процесів країн, що розвиваються, обумовлена гнучкістю інвестиційної політики багатьох азійських країн. Азія лідирує у залученні інвестицій, суттєво обігнавши ЄС, який традиційно був найпривабливішим регіоном для інвесторів. У 2013 р. на азійські країни, що розвиваються, припадало 29% всіх залучених світових інвестицій. Передовсім, це інвестиції з боку ТНК, що шукають привабливі інвестиційні можливості у всіх регіонах світу. Зокрема, завдяки дешевизні робочої сили значне зростання надходжень ПІІ відбулось у Південно-Східній Азії – у 2013 р. удвічі більше порівняно з докризовим 2007 р. До Камбоджі, Філіппін, В'єтнаму надходять трудомісткі інвестиції. Монголія залучила значні інвестиції до видобувної промисловості. Особливу роль відіграє Східна Азія, перш за все, за рахунок Китаю, який продовжує залучати значні обсяги ПІІ (таблиця 3).

Суспільно-географічні дослідження

Таблиця 3

Країни-лідери за обсягом залучених прямих іноземних інвестицій, 2013 р.

Накопичені залучені інвестиції (1970-2013 рр.)		Інвестиції, залучені упродовж 2013 р.	
Країни	Обсяг інвестицій, млн долари	Країни	Обсяг інвестицій, млн долари
США	4 935 167	США	198 049
Велика Британія	1 605 522	Китай	114 734
Гонконг (Китай)	1 443 947	Бр. Віргінські о-ви	50 142
Франція	1 081 495	Росія	43 168
Китай	956 793	Гонконг (Китай)	82 708
Бельгія	924 018	Бразилія	48 506
ФРН	851 511	Сінгапур	55 076
Сінгапур	837 652	Канада	28 400
Швейцарія	747 436	Австралія	35 799
Бразилія	724 644	Іспанія	39 873

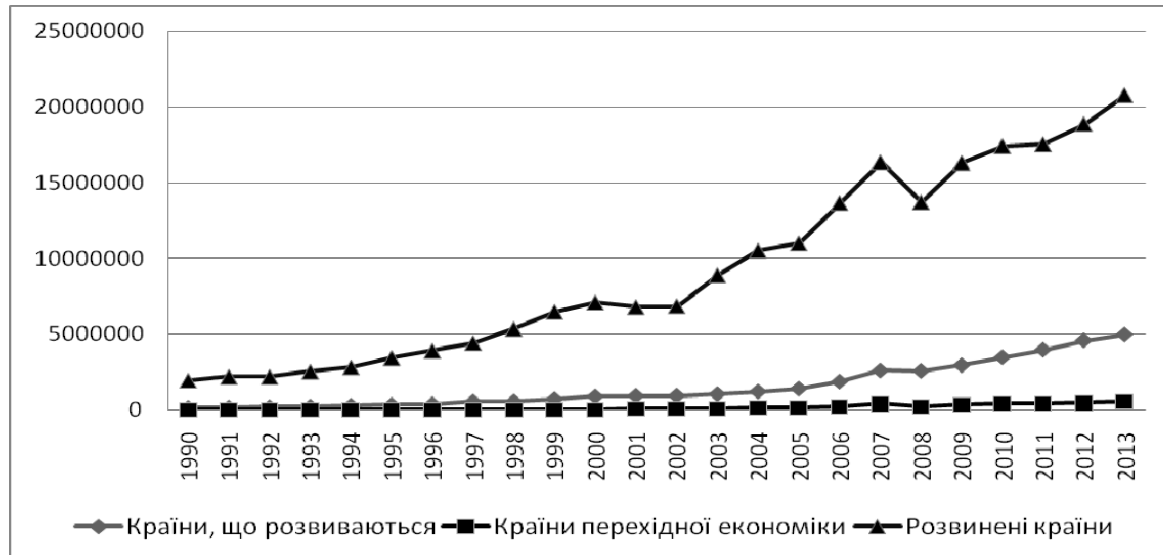
Низька вартість робочої сили та активна участь у міжнародній торгівлі – головні чинники притягування інвестицій. Окрім того, Китай активно працює над розвитком ринкової інфраструктури. Проте, збільшення вартості продукції через зростання витрат на виробництво, ослаблення експортних ринків змушують іноземні компанії мігрувати до менш розвинених країн. Це є причиною того, що до Китаю надходять значні інвестиції але, разом з тим, не зростають. Все ж, Китай – лідер із залучення інвестицій серед країн, що розвиваються (за класифікацією ООН та відповідно до методики ЮНКТАД). Посівши у 2013 р. друге місце із обсягу надходження інвестицій, Китай змагається із США за перше місце світі (див. табл. 3). Разом з цим, Китай успішно конкурує із розвиненими країнами у залученні інвестицій до високотехнологічних галузей і виробництв.

Кожен регіон «третього світу» має свого лідера із вивозу та ввозу капіталу. Для Східної Азії – це Китай та Гонконг у складі Китаю, у Південно-Східній Азії – Сінгапур, при зростаючій ролі Малайзії. У Південній та Південно-Західній Азії Індія забезпечує 65% вивозу капіталу, хоч Туреччина відіграє все помітнішу роль.

Незважаючи на зменшення ролі у світових інвестиційних процесах, розвинуті країни залишаються головним джерелом витоку ПІІ – 60,8% (рис. 2). Як в абсолютних, так і у відносних показниках зростає роль Японії, на яку у 2013 р. припадало 9,6% всіх вкладених у світі ПІІ. На противагу іншим розвиненим країнам, Японія нарощує вивіз капіталу, який у абсолютному виразі у 2013 р. склав 135 млрд доларів (табл. 4). Свої інвестиції Японія

Суспільно-географічні дослідження

спрямовує переважно до Азійсько-Тихоокеанського регіону, особливо до країн АСЕАН і переважно в обробну промисловість.

Рис. 2 Загальний обсяг експорту ПП різними типами країн, млн. долари (дані наведено наростаючим підсумком з початку інвестування)

Нові тенденції з'явилися і в секторальному розподілі інвестицій. Зокрема, у багатьох країнах, що розвиваються, особливо найменш розвинутих з них переважна частина іноземних інвестицій традиційно спрямовувались у видобувну промисловість. Аналіз розподілу ПП за останні десять років показує, що їх частка у видобувній промисловості залишається істотною, але недомінуючою і, разом з тим, має тенденцію до зменшення. Наприклад в Африці частка проектів статусу грінфілд у первинному секторі економіки зменшилась з 53% у 2004 р. до 11% у 2013 р., у групі найменш розвинутих країн – з 74% до 9%. Водночас частка третинного сектору зросла з 13% до 63% для Африки в цілому та з 10% до 70% для найменш розвинутих країн.

Таблиця 4

Країни-лідери за обсягом експортованих прямих іноземних інвестицій, 2013 р.

Накопичені експортовані інвестиції (1970-2013 рр.)		Інвестиції, експортовані упродовж 2013 р.	
Країни	Обсяг інвестицій, млн долари	Країни	Обсяг інвестицій, млн долари
США	6 349 512	США	338 302
Велика Британія	1 884 819	Японія	135 749
ФРН	1 710 295	Китай	101 000
Франція	1 637 141	Росія	94 907
Гонконг (Китай)	1 352 353	Гонконг (Китай)	91 530
Швейцарія	1 259 369	Бр. Віргінські о-ви	68 628

Суспільно-географічні дослідження

Продовження таблиці 4

Країни-лідери за обсягом експортованих прямих іноземних інвестицій, 2013 р.

Накопичені експортовані інвестиції (1970-2013 рр.)		Інвестиції, експортовані упродовж 2013 р.	
Країни	Обсяг інвестицій, млн долари	Країни	Обсяг інвестицій, млн долари
Нідерланди	1 071 818	Швейцарія	59 961
Бельгія	1 008 999	ФРН	57 550
Японія	992 901	Канада	42 636
Канада	732 417	Нідерланди	37 432

Найбідніші країни світу щоразу менше покладаються на видобувну промисловість як пріоритетний сектор для залучення інвестицій. Основну увагу зосереджено на обробній промисловості та послугах (вторинному та третинному секторі економіки). Саме в цих секторах економіки планується реалізувати 90% нових проектів. Однією з галузей привабливих для інвесторів є роздрібна торгівля. Високі темпи економічного зростання та швидке збільшення середнього класу створили важливі роздрібні ринки не тільки у розвинутих країнах, але й у відносно невеликих країнах, що розвиваються. Саме на такі країни змушені звернути свою увагу іноземні ритейлери, оскільки у більших країнах та в деяких постсоціалістичних країнах вони постали перед проблемою появи зростаючого числа вітчизняних торговельних мереж і компаній електронної торгівлі та збільшення експлуатаційних витрат через високу ціну на нерухомість.

Значні зміни в структурі розміщення ПІІ відбуваються в окремих галузях промисловості. Видобуток сланцевого газу в Сполучених Штатах є одним з основних чинників змін в енергетичному секторі. Революція сланцевого газу тепер чітко візуалізувалась і в потоках ПІІ. Із зростанням витрат на розвідку і розробку з'явилась необхідність залучення іноземного капіталу. У 2013 р 80% інвестиційних угод у нафтовій і газовій промисловості США були пов'язані із розробками сланцевого газу. Це сприяло зростанню інвестицій і до хімічної промисловості. Серед галузей хімічної промисловості найбільш привабливою для інвесторів є фармацевтика. Постійна тенденція до реструктуризації виробництва, налаштування виробничих потужностей для виготовлення нових товарів для здоров'я, динамізм кінцевих ринків споживання продукції – рушійні сили зростання фармацевтичної галузі. Хоча прямі іноземні інвестиції у фармацевтику концентруються здебільшого в Сполучених Штатах Америки, але наполегливо торують шлях і до інших країн, зокрема до тих, що розвиваються.

Суспільно-географічні дослідження

Отже, на тлі збереження тенденції зростання загального світового обсягу прямих іноземних інвестицій відбувається переформатування напрямків руху капіталів та зміна секторальної структури їх розміщення зі своїми специфічними рисами у різних типах країн.

Висновки. Міжнародний рух капіталу – характерна риса сучасної світової економіки. Обсяги прямих іноземних інвестицій у світі постійно зростають. Найбільша частина світових іноземних інвестицій (63%) акумульована у розвинених країнах. Проте в останні два роки означилась нова тенденція у напрямках руху капіталу – все більші обсяги ПІ спрямовуються до країн, що розвиваються: за підсумками 2012 та 2013 рр. – 52% від загальносвітового обсягу

Інвестори з країн, що розвиваються, і країн із перехідною економікою продовжують розширювати свою присутність за кордоном, збільшуючи обсяги вивезення капіталу. Але, незважаючи на зменшення ролі у світових інвестиційних процесах, розвинуті країни залишаються головним джерелом витоку ПІ.

Нові тенденції з'явилися і в секторальному розподілі інвестицій. Втратила актуальність майже імперативна теза про те, що країни, що розвиваються, залучають інвестиції лише до видобувної промисловості або плантаційне сільське господарство. Пріоритетними галузями інвестування стали обробна промисловість та сфера послуг.

Динамічність світових інвестиційних процесів потребує постійної уваги дослідників з метою виявлення та вивчення нових тенденцій у географічній та галузевій структурі прямих іноземних інвестицій.

Використана література:

1. Миклашевская Н.А., Холопов А.В. Международная экономика: Учеб. /Под общ. ред. А.В. Сидоровича; МГУ им. М. В. Ломоносова. — 2-е изд., доп. — М.: Дело и Сервис, 2000. — 303 с.
2. Пересада А. А. Инвестування: навч. посібник / А. А. Пересада. – К.: КНЕУ, 2004 – 250 с.
3. Пинзеник В.М. Іноземні інвестиції в Україну за 2005-2011 рр.[Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://pynzenyk.com.ua>
4. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів [електронний ресурс]. Режим доступу:http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf

Суспільно-географічні дослідження

5. Федоров Р. Як залучати прямі іноземні інвестиції: практичний посібник./ Федоров Р., Осовець О. – Севастополь.:ПРООН, 2013. – 126с.]
6. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/EN/>
7. World Investment Report 2014: Investing in the SDGs: An Action Plan [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2014_en.pdf

В.В. Смаль

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя

СОВРЕМЕННЫЕ МИРОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ДВИЖЕНИЯ КАПИТАЛА

В статье рассмотрены современные географические особенности движения прямых иностранных инвестиций в мире, специфические черты участия отдельных стран и их групп в мировых инвестиционных процессах. Выявлены и проанализированы новые тенденции в географии движения капиталов, изменения, произошедшие в секторальном распределении прямых иностранных инвестиций в странах разного типа.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционные процессы, международное движение капитала, страны-лидеры, мировая экономика.

Smal V.

Nizhyn Gogol State University

THE CONTEMPORARY WORLD TRENDS OF THE INTERNATIONAL CAPITAL FLOWS

The modern geographical features of the world foreign direct investments movement and the specific features of countries participation in the world investment processes are examined in the paper. The new trends in the capital movements directions and changes occurred in the sectoral distribution of FDI in countries of different types are identified and analyzed.

Keywords: foreign direct investment, investment process, the international movement of capital, leading countries, the global economy